

CSALÁDI KÉP

Szöveg: Zorándy Sára. Fotó: Sipos Dániel

A SZEREPLŐK:

Albáné Feldmájer Livia (61)

Alba Mirjam (28)

Az interjú ideje alatt Alba Mesulam, Livia férje, Mirjam apja egy hosszabb üzleti úton volt távol.

A HELYSZÍN: Körülbelül 200 négyzetméteres kertés ház Nagykőrös belvárosában. 1930-ban építette egy nagykőrösi közjegyző. Livia édesapja, amikor visszajött a deportálásból, eladta a szüleitől örökölt házat, és kölcsönt vett fel („mert semmijük nem volt.”), úgy vette meg nejével a házat. Négy konzervük volt, amit a feleség hozott a deportálásból, úgy kezdték. Az ötvenes években a kerti házikóban is lakott valaki, és Liviáék mostani hálószobájában, a régi cselédszobában, ami a konyhából nyílik, is lakott egy ember. A kerti ház lakói csak a hetvenes évek közepén költöztek ki, de jól elváltak velük. Livia: „Nagyon rendes emberek voltak. Anyukám pedig egy olyan hihetetlenül türelmes ember volt, neki fát lehetett vágni a hátán.” Díszes kapu mögött ápolt kert, lépcső fel a teraszra, onnan a díszített faelemekből álló előtérbe. Ez egy körbe járható lakás: az előtérből csak a konyha nyílik külön, onnan hátsó ajtó a kertbe, lépcső fel a beépített padlásra. A másik ajtó Livia néhai édesanyja szobájába nyílik, így lehet körbe menni két másik szobán, és egy fürdőszobán át vissza az előtérbe.

KÖVEK: a kertben több helyen kisebb csoportosulásban köveket találni. Bárhova mennek, mindig hoznak egy követ. Livia: „Utána meg csak lerakjuk. A férjem rengeteget megy, egy bécsi cégnek dolgozik Közép-Európában, üzleti útjairól szokott köveket hozni.” A kert ápolt, pedig nem szoktak vele túl sokat foglalkozni. „A málnát leszedjük, mindenki megeszi maga, a férjem vágja a fűvet, én a rózsákat, ennyi, mióta megcsináltattuk. Addig mindig baj volt vele, kiszáradt. De hét éve becsöveztetjük, ezzel az izraeli rendszerrel, csepegtető automata körökkel. Három kör van, és akkor az locsolja.”

MODERN KÖNYVTÁR: A Modern Könyvtár sorozat könyvei dupla sorokban is megjelentek két polcot.

FELDMÁJER LÍVIA: Albáné Feldmájer Livia utána kapta a nevét, nagynéni fényképe édesanyja szobájának falán: egy gyönyörű hölgy, intelligens, öntudatos. Auschwitzba deportálták, ott válogatták be a stutthofi csoportba dolgozni. Amikor a németek felfogták, hogy elveszítik a há-

borút, a stutthofiakat hajóra rakták, amit elsüllyesztettek. Így halt meg.

CSALÁDI KÉP: Liviáék háza generációk óta biztosítja a helyszínt a nagy családi összejövetelekhez, néhai édesanyja szobájában több nagy családi kép található, például az 1994-es, ahol mindenki Livia anyukáját, dr. Feldmájer Györgyné Goldstein Editet üli körül, aki testvére gyerekeit

is sajátjaként szerette. Livia „Nagyon csendes volt, de nagyon erős akarátú: egy igazi jiddische mame.” Egészen haláláig tökéletes háziasszony volt, mindent megtett azért, hogy a nagy, összetartó család működjön, és hogy gyerekei, unokái, unokaöccsei, és húga és annak gyerekei jó zsidókká, és jó emberekké váljanak. Ő volt az, aki az unokákat felügyelte, szükség esetén ellátta. Péntek este, szombaton és az összes zsidó ünnepen őnála gyűlt össze a nagy család, hogy az ünnep olyan legyen, mint ahogy azt ő szülei házában tanulta. „Nálunk mindenki otthonról tudja, hogy mi az zsidónak lenni, mit hogy kell csinálni, hogy kell kóser konyhát vezetni. Anyukánk halála után is megtartottuk és megtartjuk a nagy családi összejöveteleket ebben a nagy házban, a péntek estét és a szombatot pedig felváltva nálunk, illetőleg Péter öcséméknél vagy Sándor bátyáméknél tartjuk. Mi mindannyian összetartó, jó testvérek vagyunk.”

KANADA: 1991-ben a kanadai ügyvédi kamara egy ösztöndíjat hirdetett közép-kelet európai ügyvédeknek, Magyarországról 9-en mehettek, egyikük Livia, aki vitte a két gyermekét. Három hónapot töltöttek kint Ottawában, a gyerekek zsidó iskolába jártak, az angol alapot ott szedték össze. „Miminek ott tanították meg az összes imádkozást.” A belvárosban éltek, *downtown*, de az iskola nem ott volt. Az első héten még elkísér-

te Lívía a gyerekeket, de utána az irodától már egyedül mentek busszal. „Mindenki a csodájukra járt, mert a kanadai gyerekeket autóval vitték.”

A LELKÉSZNŐ: Lívía a református lelkész-nővel, dr. Fodorné dr. Nagy Saroltával együtt találta, hogy csináljanak egy nagy sütemény ünnepet. „Mert a sütemény mindenkit összeköt.” Együtt sikerült megszervezni, és 2007-ben meg is tartották az elsőt. Az asszonyok sütöttek, lett hozzá program is, és végül kiadtak receptes könyvet is. Nagyon nagy sikere volt. Egész napos program volt kint a református templom kertjében. Két-háromszáz ember sütött: reformátusok, zsidók, katolikusok, evangélikusok, felekezeten kívüliek, igazi ökumenikus fesztivál lett. Egy évvel rá még egyszer megtartották, utána dr. Fodorné elköltözött a városból, így a fesztivál abbamaradt.

ZSIDÓNAK LENNI: Lívía: „Én azt hiszem, hogy ha az ember nyíltan vállalja hogy zsidó, és amellett nem kérkedik vele – ha nekem ez a természetes, akkor a többinek is természetes. Nem kell ebből problémát csinálni, úgy gondolom. Mirjam: „Tegyük hozzá, hogy ez egy kisváros.” Lívía: „Na most, én nem azt mondom, hogy nem félek az antiszemitizmustól, de per pillanat, itt Nagykőrösön nem ért semmi...” Mirjam közbevág: „De nem igaz, mert az a különbség, hogy mondjuk az elmúlt húsz évhez képest az elmúlt egy évben volt az, hogy anyu ment haza, és lezsidózták.” Lívía: „Igaz, ez igaz. Ilyen azelőtt nem volt. Mirjam esküvője előtt, ez is hozzátartozik, volt olyan, hogy a templom falára írták, hogy ‘rohadt zsidók’, vagy nem emlékszem, ‘menjetek haza Izraelbe’”.

PECSENYESZAFITOS BARCHESZ: Mindenki tudta, hogy Feldmájerék zsidók, az iskolában is. Soha senki nem csinált ebből problémát. Lívía: „Anyukám mondta, hogy mi ünnepekkor nem megyünk, és kész.” Mindig hazamentek ebédre, kirándulásakor is mindig vittek ételt külön. Most volt gimnáziumi találkozó, többen is mondták, hogy sose felejtik el azt a jó kis libamájas barcheszt. Lívía édesanyja minden pénteken barcheszt sütött, ahogy most ő is minden pénteken barcheszt süt. Lívía: „Most voltunk Mirjam nőgyógyásznál, akinél a Mirjam is született, aki szemben lakott, az is egy zsidó fiú, mesélte, hogy sose felejtí el azt a pecsenyeszafitos barcheszt amit anyukám csinált.” Mert ilyenkor jöttek a gyerekek, sosem csak ők voltak, és nem is csak zsidó gyerekek. Volt olyan osztálytárs, aki a mamához továbbra is járt, Lívía már rég nem volt ott, de az sem volt érdekes. Beült a konyhába beszélgetni vele.

IZRAEL: Mirjam akart is élni Izraelben, Lívía sosem. („Mi már ide vagyunk kötve.”) Nagyon szereti Izraelt, de élni nem akart ott. Mirjam: „Az anyukám egy nagy lokálpatrióta!” Lívía: „Szereitem Nagykőröst, a szüleim is imádták, szeretjük ezt a helyet.”

MINDENNAPOK: Mióta a gyerekek nagyok, Lívía fél nyolc körül kel, kilencre megy az irodába, kivéve ha el kell utaznia, ez általában hetente egyszer-kétszer fordul elő, attól függ, hogy vannak kitzúve a tárgyalások. Rendszeresen tárgyal Pesten is.

SAJTÓ- ÉS SZEMÉLYI JOGI ÜGYEK: Lívía a magánpraxisában leginkább polgári ügyeket kezel, de mióta szerződött egy kereskedelmi tévével, egyre gyakrabban sajtó ügyekkel is foglalkozik. Egy ismerőse vitte be, eleinte mindig Líviát hívta, amikor tanácsra volt szüksége egyes ügyekben, amikor aztán a csatornánál kerestek ügyvédet, Líviát ajánlotta. Röviddel a rendszer-váltás után ez egy új jogágnak számított Magyarországon: nem volt joggyakorlat. Az utóbbi húsz évben alakult ki a gyakorlat, és Lívía imádjá: nagyon érdekes volt, át kellett törni a bíróknál bizonyos előítéleteket. „Eleinte az volt, hogy csak a média lehet a hibás. De az nem mindegy, hogy egy helyreigazításban a tizenöt helytelennek állított dologból a bíróság azt állapítja meg, hogy csak egy dolog helytelen.” Ezen kívül sok ingatlannal és családjoggal kapcsolatos ügyet intéz. Van egy kör, akinek már édesapja, dr. Feldmájer György is az ügyvédjük volt. A nyelvtudásának köszönhetően van mindig néhány külföldi ügyfél is: amerikaiaktól kezdve szerbekig.

ANYAI ÁG: Czin Erzsébet nagymama, Diósgyőrben, nagyon vallásos családból származott, nagypapa Goldstein Manó a pozsonyi jesivába járt, ortodox életet éltek. „Reggel ötkor keltek – anyukánk mesélte mindig, mi nem ismertünk senkit, mert megölték őket – templomba mentek, hatkor nyitották a boltot, szatócs üzlete volt Diósgyőrben.” Lívía édesanyja tanítónő szeretett volna lenni, elment volna a miskolci tanítóképzőbe, de nem volt annyi pénz, így Pestre ment, és paplankészítő mester lett. „Annak ellenére, hogy ortodoxok voltak, nagyon világiak is voltak, mindenki állandóan olvasott. Anyukám, amikor szívinfarktust kapott, a csodájára jártak, mert már az intenzív osztályon olvasott.”

SZARVAS-PÓLÓK: Mirjamék évekig jártak Szarvasra, Mirjam csak most a napokban dobta ki az elhasznált emlékpólók egy részét.

1492: Líviáék hálószoba falán egy bekeretezett brisz-terítő. Mesulam édesanyja elmondása szerint az 1492-es Spanyolországból való kiűldözés-kor hozta magával a család. Lívia: „Azért meg kéne néznetni textilszakértővel.”

DÁVID BIRODALMA: A konyha mögött, a kert felé, van még egy helyiség, ott a spájz, és még egy tűzhely. „Nagyünnepekkor vagyunk 25-en, 35-en, ilyenkor kell.” Onnan jobbra található egy lépcső, ami a részben beépített padlásához vezet. Ez Dávid, Mirjam bátyja birodalma. Lívia: „Ezek manzárdnak épített házak voltak. Ez ilyen volt, ez a padlás.” Faelemekből beépített szekrény, antik bútorok, fényes fapadló, szőnyegek. Ezek a terek is világosak, az aránylag nagy ablakok sokaságának köszönhetően.

KÓSER ÉS *KOSHER STYLE*: „Nálunk mindig van hely, úgy főzünk, hogy 2-3 ember pluszban nálunk nem számít.” Mirjam most is teljes mér-

tékben tartja a kósert, a többiek házon kívül a *kosher-otlye*-t követik. De nem csak szokásból maradt meg, ez több: „Ez nálunk hozzátartozik.”

KISKUTYA: A kertben elzárva tartózkodik Kiskutya, a puli. Amikor a családhoz érkezett, nem tudtak megegyezni, mi legyen a neve, így maradt Kiskutya. Egészen húsz évvel ezelőttig a kertnek egy ennél nagyobb része volt elkerítve baromfiudvarnak. Havonta egyszer jött a *sachter* vágni. „Anyukám egy névvel, aki segített, egész nap kopasztott, és aztán elrakták. Baromfit soha nem vettünk. Csak marhát vettünk a kóserájban. Azelőtt meg küldték. Postán meg lehetett rendelni, mert ott volt a vasút, ez az egész országban volt.”

KOMPOSZT: A kertben belül egy helyre gyűjtik a szerves szemetet, az komposztálódik. Egyszer egy évben, tavasszal, amikor jönnek a kertészek rendet tenni, azt használják fel.

NAGYKŐRÖSI VONAL: Itt mindenki neológ volt, a hitközség is neológ volt. Lívia: „Volt egy csomó, aki nem is volt kóser, de mi, a Feldmájerék részéről kóserek voltunk.” A Feldmájer nagymama, Silberstein Olga, egy pesti fuvarozó lánya volt, Feldmájer Sándor nagypapának volt egy kis cipőkészítő és -javító üzlete, segéddel. Lívia nem ismerte a nagyszülőket, csak azt tudja mesélni, amit neki meséltek a saját szülei, és a kőrösiek.

EGY DISZNÓ ÁRÁÉRT: Feldmájer Györgyöt a zsidó törvények miatt Magyarországon nem vették fel a jogra, ezért kereskedelmi főiskolára járt, majd amikor a bécsi egyetemre felvették, az orvosi karra. Evvel egyidőben sikerült találni Debrecenben egy portást, aki egy disznó áráért becsúsztatva György jelentkezését, és így felvették, mert a kvótába már nem fért volna bele. Lívia: „Nagy tudású, művelt ember, nagyszerű jogász volt, és nagyon jó ember.”

15 VAGY 18: Az anyai nagyszülőket, a diósgyőrieket, és a három lányt mind Auschwitzba vitték, és, ami nagyon ritka, mindhárom lányt beválogatták az élők közé. „Bori nagynéném nagyon fiatal volt, és valószínűleg az életét annak köszönheti, hogy anyukám minden szabályt betartott, és beosztotta neki a kenyéradagot, amit kaptak. Cérnával beosztotta.” Goldstein nagypapa, amikor megérkeztek Birkenaubába, figyelmeztetett mindenkit: „Gyerekek, soha semmire se jelentkeztek, vegyüljete el a tömegben!” Az első világháborúban hadifogoly volt, már ismerte a dörögést. A lengyelek, akik pakolták ki a csomagokat, kérdezték, hány éves Bori néni, mondták, tizenöt. Mondták a lengyelek: „Nem, tizennyolc!” Fejlett lány volt, így ők hárman megmaradtak. Nagymama a saját szüleivel maradt, a rossz sorban. Mindig azt mondták, ha a gyerekeihez áll, akkor életben marad. Majdnem két hónapot voltak Auschwitzban, június végétől augusztusig, utána vitték őket Allendorfbába, kényszermunkára a bombagyárba.

A SZÜLŐK TALÁLKOZÁSA: Nem csak a diósgyőriek kerültek Auschwitzba, néhányan pedig Allendorfbába, hanem a nagykőrösiek is. Lívia édesapja unokatestvérének, Klein Dezsőnek a feleségét és annak lánytestvéreit is odaküldték. „Ezek kitalálták, hogy ha egyszer hazajönnek, akkor az én apámnak az anyukám biztos a legjobb pár lenne. Felszabadulás után hónapokig ott voltak Allendorfbán, az amerikaiak etették őket meg minden.” Minden nemzetért mentek a buszok, de a magyarokért nem. Májusban szabadultak

fel, és augusztusban jöttek haza. „Anyu mesélte, ahogy jöttek Magyarországra, ki volt rakva mindenütt, hogy *Rákosi Mátyás*. Kérdezték, hogy ki az a Rákosi Mátyás, és mondta egy ember, aki ott ült mellettük a vonaton, hogy ‘Az egy büdös zsidó.’ A mama a testvérekkel egymásra nézett: ‘Na, akkor hazaérkeztünk.’” Diósgyőrbe mentek, hogy megnézzék, ki maradt meg. Később elment látogatóba Nagykőrösre, és kiderült, hogy a bombagyári barátnői jól látták, így kerültek össze.

SZÓTÁR: Feldmájer György szerelemből kint élt Bécsben néhány hónapot, majd a Kereskedelmi Főiskolán olyan jól megtanult németül, hogy Líviának sose volt szüksége szótárra, amikor házfeladatot csinált. „Hihetetlen agya volt, nagyon jól beszélt németül.”

NAGY ENDRE KABARÉ: György fejből tudta a Nagy Endre kabarét. Nagy családi ebédeknél mindig ott ült az asztalfőnél, és Römer Lajos gyógyszerész barátjával mondták, mondták. Römer egy kántor fia volt, mindent tudott fejből, nagyon szépen imádkozott, így ő adta a szédert a Feldmájer családban.

MACKÓDÖNTŐK: Lívia édesapja munkaszolgálatban volt. Izraelből még évekig írt egy férfin, hogy az édesapja mindig csak azt emlegette, hogy Dr. Feldmájer György nélkül nem élte volna túl a munkaszolgálatot. Német megszállás után a gestapo azért tartóztatta le Lívia apját, mert ismert baloldali volt, Sopronkőhidán került börtönbe, köztörvényesekkel. Ez később, 1973 körül, még hasznára vált, amikor egy perben arról volt szó, hogy technikailag hogy törték fel a páncélszekrényt. Olyan szakkérdéseket tett fel, hogy a bíró megkérdezte, mégis honnan tudja mindezt. Erre azt válaszolta, Sopronkőhidán szakképzésen vett részt. Mackódöntőkkel ült együtt, így hívták azokat, akik a páncélszekrényeket fel tudták nyitni, a mackódöntők jogi tanácsot kértek, cserébe elmondtak mindenféle szakmai trükköt.

VALAMI A SZEMÜKBEN: Lívia: „A szüleim, a család és a barátai sose mesélték el, hogy mi is történt velük pontosan, mi pedig nem mertük kérdezni. Sose tudtam, mi az, ami ezeknek az embereknek a szemében volt. Bármennyire humorosak voltak, bármennyire nevettek, mindig volt a szemükben valami szomorúság, és már csak idősebb koromban jöttem rá, hogy az elveszett családjaik miatt. Nem is tudom, hogy ők hogy, hogy – azt hiszem ezt lezárták. Apám nem is vitt el soha a régi házába, pedig ott volt négy-öt utcára. Gondolom azért, mert azt már nem bírta volna.”

PALMA DE MALLORCA: György végül Theresienstadt-ba, egy mezőgazdasági telepre került, egy cseh ember alá, ahol fűtő volt. Mindig nagy utazó volt, a legnagyobb álma az volt, hogy Palma de Mallorca-ra utazhasson, mint később elmesélte, azért, mert a wc ajtaján a cseh parasztgazdánál ki volt rakva egy Palma de Mallorca-i plakát: gyönyörű kék ég. A cseh ember egyszerű parasztgazda volt, de amikor örökölt a nagybátyjától, úgy gondolta, ezzel úgyse tud nagyon mit kezdeni, inkább elment utazni, volt Mallorca-n, így került a kép az ajtóra. És így kezdett Mallorca-ba vágyni Feldmájer György.

KÁDER: György mint ügyvéd, nem maradhatott sokáig a pártban, a felesége sokáig viccelődött, hogy elrontotta a káderlapját, mert ő mint kétkező munkás maradhatott volna.

ARANY JÁNOS REFORMÁTUS GIMNÁZIUM: Mindenki ugyanabba a gimnáziumba járt: Feldmájer Livike, Lívia nagynénje aki után kapta a nevet, az édesapja, és ő is az egyik testvérével, természetesen a gyerekei is ugyanide jártak. Arany János pedig ott tanított. Mirjam: „Arany János idejében a Magyar Tudományos Akadémia tíz tagja tanított ott.” Lívia: „Az én időmben, a matematika-fizika tanárunk az a Páhán István volt aki a hatvanas években a televízióban mutatott be fizika kísérleteket. Nagyon jó tanáraink voltak.” Zsidó ünnepekkor nem mentek iskolába, a szomszéd fiú, Lóri ilyenkor megmondta, mi a lecke. Nem volt téma. Lívia: „Hiába mondják, hogy így a kommunizmus, de egy dolog megvolt – hogy aztán mi volt mögötte, az egy másik dolog, hogy nagyon sok szenvedés volt mögötte, de azt tanították, hogy te egyenlő vagy, hogy az egyik ember olyan mint a másik ember, ez Nagykőrösön így volt. Az osztálytársaim konfirmálni mentek, jártak templomba – senkit nem bántottak. Közben úttörők voltunk, és volt KISZ, csináltunk irodalmi színpadot, mentünk kirándulni, meg tudjuk ezt a sok száz dalt. Ezen röhög-

tünk egy barátnőmmel nemrég, néztük az interneten a mozgalmi dalokat, és ezeket mi mind tudjuk.”

FIÚSÍTVÁ: Lívia fiúsítva nőtt fel, abszolút nem volt lányként kezelve a bátyja, öccse által. „Egyenrangúság volt.”

STRAND: Nyáron egész nap a strandon voltak, ott is mindenki mindenkivel beszélgetett. Reggeli után elindultak. Aki épp a legkisebb volt, azt egy idő után hazazavarták a nagyok, hogy hozzon szendvicset. Ebédre hazamentek, bérlete volt mindenkinek, szabadon jártak ki és be. Délután újra elmentek.

MENTŐAUTÓBÓL FEGYVER: 1956-ban hazajövet az iskolából, Lívia barátaival azt látta, hogy 14 éves gyerekek pakolnak ki fegyvert egy mentőautóból. „Mi csak bámultunk.” Édesapja, aki úgy érezte, egy gyereknek mindent látni kell, kivitte Líviát megnézni, ahogy döntik fel a szovjet emlékművet a téren. Esteledett, Lívia az apja vállán. „Én annyi rosszarcú embert, mint akkor sosem láttam azóta. Én féltem.” Ezen kívül örült neki, mert szénszünetet rendeltek el, és nem kellett iskolába menni. Az akkor kilenc éves pesti unokabátyját leküldték hozzájuk, mert már neki is fegyvert akartak adni a kezébe, Laci végül Nagykőrösön járta a negyedik osztályt.

ANYANYELVI SZÜLÉS: Mirjam szülni jött haza: könnyebb otthon, a rég ismert nőgyógyásznál. Férjével Izraelben ismerkedtek meg, mindketten *alijáztak*, Jörg Németországból. Nagykőrösön volt az esküvő. Pesten éltek egy évet, aztán újra kimentek Izraelbe, most Jörg is jön újra Magyarországra, de még nem dőlt el, hogy végül hol kötnek ki.

INDIANAPOLIS: Líviát nem vették fel elsőre a jogra, értelmiségi szülőkkel szinte lehetetlenül magas pontszámot kellett volna elérjen. De előnyére vált, mert apja írt Zoli bácsinak Indianapolisba, ő pedig meghívta Líviát, aki ennek köszönhetően 1968. szeptember és 1969. április között Amerikában volt, angolt tanult. Amikor hazajött, már sikerült annyi pontot szereznie, hogy értelmiségiként is felvették.

SZEGEDEN A JOGON: Líviának voltak barátai, fiúk, lányok, de nem volt pasizós típus. Mirjam: „Az én anyukám tanulni ment az egyetemre.” Lívia: „Inkább barátkoztam, abból is kifolyólag, hogy fiúk közt nőttem föl.” Mirjam: „Ennél sokkal fontosabb, hogy az anyukám az egyik alapítója a klubnak az egyetemen!” Lívia:

„A József Attila Klubnak, igen, csináltunk egy klubot, az most is megvan, az egyetem pincéjében. Csináltunk ott sokmindent. Voltak színházi előadások, Cseh Tamás koncertek. Abban az időben a progresszív vonalnak ő volt a csúcsa.”

A LIFTBŐL: A hetvenes években a zsidó hitközség szervezett utakat, többek közt Jugoszláviába, ahol zsidó nyári táborot csináltak. Amolyan Szarvas-előtti-Szarvas. Sőt, Lívia már 1959-ben, 9 évesen ment zsidó táborba a Balaton mellett. Egy debreceni ismerőse mondta nemrég, hogy emlékszik Livire: mindig beszélt, nem hagyta aludni, ezen össze is veszttek. A jom kippuri háború évében már hivatalos utat nem szerveztek, de Líviának volt egy szabadkai barátnője az egyetemen, és kettesben elindultak. „A belgrádi hitközségnek csak szólni kellett, még zsebpénzt is adtak, annyira aranyosak voltak! És ott találkoztam a férjemmel, aki egy belgrádi fiú...” Mirjam: „... aki már előző évben meglátta a liftben!” Lívia: „Ez az ő története...” Mesulam mindig úgy meséli, hogy már egy évvel korábban, amikor még szervezett úttal mentek, meglátta Líviát a hitközség liftjében. Ő jött a tengerpartról, ahova a magyar csapat épp indult, és ment fel a hitközség emeletére, miközben Líviáék gyalog lefelé. Mirjam: „A belgrádi zsidó hitközség régi épületében olyan a lift, hogy kilátsz belőle...” Lívia: „Na, és ő ment föl a lifttel, mi meg mentünk lefelé, és ő már akkor mondta, milyen kár, hogy nincs lent a tengernél, mert ő biztos nekem udvarolna.” Egy évvel később már mindketten ugyanakkor strandoltak.

LADINO: 1974-ben, amikor Lívia elvégezte az egyetemet ügyvédjelölt lett édesapja irodájában, ami akkor még ügyvédi munkaközösség címen szerepelt. Mesulam körülbelül ugyanakkor végezte a villamosmérnök szakot Belgrádban, utána pedig elvitték katonának. Nem lehetett csak úgy menni, egymással találkozni, de amikor szervezett szilveszteri utat kínáltak Magyarországról Belgrádba, akkor Lívia elment. Szüleit nem zavarta, hogy egy szerbvel jár, lényeg, hogy zsidó. Mirjam: „Ráadásul apukám úgy szerb, hogy anyja görög, apja macedón.” Mirjam és Dávid két nyelvuően nőttek fel, Lívia is szépen megtanult. Az sem zavart senkit, egyik oldalon sem, hogy Líviáék askenázok, Mesulamék pedig szefárdiak, otthon ladinót beszéltek. Amikor néhány évvel ezelőtt Spanyolországban nyaraltak, meg is kérdezték Mesulamtól, hogy milyen tájszólásban beszél.

ÜGYVÉDSÉG: Amikor '77-ben meghalt Lívia édesapja, nem akarta egyedül hagyni édesanyját. Ráadásul Lívia tovább vitte apja ügyvédi irodá-

ját, épp csak, hogy leszakvizsgázott. Nem volt könnyű. Lívia: „Végülis sikerült. Én nagyon szeretem csinálni, apám is imádta az ügyvédséget.” A rendszerváltással megszűnt az ügyvédi munkaközösség, helyette béreltek két kollégával egy irodahelyiséget, de mindig csak külön dolgoztak, még közös titkárnőjük sem volt.

HÉTVÉGI HÁZASSÁG: Mesulam Szerbiában kezdett el dolgozni, Lívia Kőrösön élt édesanyjával, egészen 1990-ig így maradtak. Mirjam: „Hétfégi házasság.” Mesulam jött mindig pénteken, és ment vasárnap délután vagy hétfő reggel. Lehet, hogy a házasság ezért sikerült olyan jól. Lívia: „Ezt sokan mondják.” Lívia is sokat ment a gyerekekkel, kis Polskival. A rendszerváltás után felajánlottak Mesulamnak egy bécsi állást, aminek köszönhetően már többet tud Kőrösről dolgozni számítógépen.

ELSŐ UNOKA: Lívia és Mesulam első unokája lány lesz, augusztusi oroszlán, mint az anyukája és a nagymamája. Várja már nagyon mindenki.

PESSZIMIZMUS: Mirjam a balkáni utakban azt szereti, hogy ott nem találni magyar pesszimizmust. „Senkinek nincs pénze, de nem számít, élnek mint a kiskirályok.” Lívia: „Ez igaz, a ju-

goszláv háború alatt is: a nők fel vannak öltözve, ki vannak sminkelve, és tele van az összes kávéház!”

SIKERES ALBA GYEREKEK: Mirjam idegenforgalmi szakra járt Veszprémbe, utána pedig elvégezte a nemzetközi kapcsolatokat a Közgázon, és van mellé középfokú német és héber nyelvvizsgálója, és felsőfokú angol. Dávid elvégezte a műszaki menedzser szakot, és banki informatika diplomát is szerzett. A KPMG-nél dolgozott itthon is, Brüsszelben is, most már állandó munkatárs az Unióban mint auditor. Mindketten a nagykőrösi zsinagógában házasodtak.

SZERB NYELVVIZSGA: Lívia Dávid fiával ment el nyelvvizsgázni. Dávidnak jól jött a pontszám az egyetemi felvételin, de nem akart egyedül menni, így most már Líviának is van egy középfokú szerb nyelvvizsgálója.

MAI MAGYAR HELYZET: Lívia: „Én természetemnél fogva optimista vagyok, de azt nem értem, hogy a mostani kormány azt ígérte, hogy ők szakemberek, és mindenben van szakmai elképzelésük, csak nekem az az érzésem, hogy nem értenek ahhoz, amit csinálnak. Ez a legnagyobb bajom. Úgy látom, hogy kapkodnak, és a nagy circusz mindennel csak arra megy, hogy elterelje az emberek figyelmét az igazi problémákról. Azt látom, hogy a jogállam alapjait bontják lefelé, ezt viszont nagyon veszélyesnek tartom. Mindentől függetlenül a magyar nép egy szorgalmas, jó nép, és ha hagyják dolgozni, akkor jóra fordulhatnak a dolgok. Valahol mi is felelősek vagyunk a kialakult helyzetért. Az ember otthon ül, és morogja a véleményét, de senki sem vállalja, hogy elmenjen képviselőnek, főleg nem a nők.” Mirjam: „Magyarországon nem alakult ki az a kultúra, hogy ha nekem nem tetszik egy törvény, akkor kimegyek tüntetni, nap mint nap, és nem tízezerrel, hanem százezerrel. A görögök meg lebontják a várost.” Lívia: „Hát nem tudom, hogy az most jó-e...” Mirjam: „Az se jó, de például a japán atomeset után a német állampolgárok rákényszerítették Merkelt, hogy zárja be az atomerőműveket.”

ELÉGEDETTSÉGI INDEX: Lívia: „A személyes élettemmel abszolút elégedett vagyok, 9,5, hogy mégse legyen tíz.”

A nyomdába adás után megtudtuk: Augusztus 28-án késő este megszületett Mirjam és Jörg lánya, 50 centivel és 3550 grammal. Mirjam és a baba is jól vannak. Szeptember 15-én lesz a névadó ünnep a kőrösi zsinagógában.